

26. 9. 2013

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Spotřebitelé a využití volného času dnes a zítra

Tendence k ochraně spotřebitele a vznik tzv. "spotřebitelského práva", jsou v podstatě právním přiznáním. Přiznáním toho, že formálně garantovaná rovnost[1] v některých případech fakticky neexistuje a je třeba slabším subjektům pomyslně položit polštář na židli. Rozsáhlá informační povinnost ve spotřebitelských vztazích zase reflektuje skutečnost, že ač neznalost zákona neomlouvá, tak se předpokládá a brěmě bdělosti se z podstatné části přesouvá právě na podnikatele[2]. Důsledkem ochranných opatření pak může být tendence k jejich obcházení[3] nebo také to, že do smluvních vztahů už budou chráněné subjekty vždy vstupovat s uklidňující myšlenkou, že dosednou na onen měkký polštář. Ale je tomu tak vždy?

V tomto článku se zaměřím na dnes již velmi známý evergreen spotřebitelského práva, kterým je 14ti denní (dnes ještě hmotněprávní) lhůta na odstoupení od smlouvy v případě tzv. distančních smluv[4] v kontextu s poskytováním různých kurzů a školení. Popudem pro jeho napsání je dojem, že v této problematice panují určité nejasnosti jak na straně spotřebitelů, tak i na straně podnikatelů. Nejprve jsem si namátkově na internetu prohlédl, jakým způsobem se s tímto právem vypořádávají obchodní podmínky podnikatelů, kteří nabízejí kurzy a školení.

Typy obchodních podmínek se dají rozdělit na dva druhy. První typ, který se ochranou spotřebitele nezabývá a podrobně upravuje pouze vlastní "storno podmínky".[5] Druhý typ obchodních podmínek (většinou podrobnější) na spotřebitele a jeho právo na odstoupení odkazuje s upozorněním na zákonné výjimky podle § 53 odst. 8 OZ[6]. Ve dvou případech se mi podařilo narazit dokonce výslovně na toto konstatování: "*Zákazník má ve smyslu ustanovení § 53, odst. 7 občanského zákoníku právo od uzavřené smlouvy odstoupit bez uvedení důvodu do 14 dnů od jejího uzavření ...*". Jak se na tyto dva typy obchodních podmínek dívá platné právo?

Jak je to se "spotřebitelským" právem na odstoupení obecně u služeb? Spotřebitelské právo na odstoupení dle zákona vzniká a lhůta k jeho uplatnění začíná běžet **od převzetí plnění**. [7] Tato úprava je bezproblémová v případě zboží. Naopak v případě služeb se objevuje jistá nelogičnost úpravy. V § 53 odst. 8 písm. a) OZ se totiž stanoví výjimka, kdy spotřebitel právo na odstoupení nemá (pokud není výslovně ujednáno): "*[nelze odstoupit od smluv] na poskytování služeb, jestliže s jejich plněním bylo s jeho [spotřebitelovým] souhlasem započato před uplynutím lhůty 14 dnů od převzetí plnění*". V důsledku aktuální právní úpravy tedy máme situaci, kdy **vždy v případě služeb** (služby bychom si mohli vymezit jako činnost poskytovanou za úplatu) **začátek lhůty** k uplatnění práva na odstoupení se zároveň **rovná jejímu konci**. [8] Lhůta začne běžet převzetím plnění (tedy poskytnutím služby), což zároveň naplní výše zmíněnou zákonnou výjimku, totiž že s plněním služby bylo započato před uplynutím 14 dnů od převzetí plnění a právo na odstoupení zaniká. Takové splnění vzniku a zániku práva na první pohled působí trochu nezamýšleně. Je to způsobeno nedůsledně provedenou směrnicí 97/7/ES o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku. Ta ve svém článku 6 bod 1 požaduje rozdílný začátek lhůty u zboží (lhůta začíná běžet převzetím zboží) a u služeb (lhůta začíná běžet dnem uzavření smlouvy).

V případě kurzů a školení je situace trochu jinačí neboť na tuto oblast se dle mého názoru nevztahuje specifická spotřebitelská ochrana vůbec. (Specifickou ochranou myslím ochranu poskytnutou v

případě distančních smluv. "Obecná" spotřebitelská ochrana samozřejmě platí i v těchto případech.) Napovídá tomu znění § 54 OZ, který vylučuje některé smlouvy z úpravy distančních smluv. Konkrétně pod písmenem g) vylučuje mimo jiné i "**smlouvy o využití volného času**" pod podmínkou, že dodavatel poskytuje plnění v **určitém termínu nebo době**. Co tedy je využitím volného času a můžeme pod tento pojem podřazovat kurzy a školení bez výjimek? Restriktivní přístup k interpretaci tohoto pojmu vyplývá jednak ze samotné podstaty výjimky a jednak z jednoznačné tendence ochrany slabší strany ve spotřebitelských vztazích[9]. Důvodová zpráva[10] nedává žádnou nápovědu, neboť pouze stanoví, že novelou OZ dochází k provedení evropské legislativy. Proto by uvedené pojmy (mimo jiné i "smlouvy o využití volného času") měly být vykládány v jejím duchu. Evropská směrnice 97/7/ES v čl. 3 bodu 2 hovoří o "zábavních službách". Důvodová část směrnice rovněž nepodává žádný bližší výklad. Pojem zábravní služby, mají dle mého názoru subjektivnější zabarvení oproti pojmu "využití volného času", který stanoví naše národní legislativa. V tomto případě považuji pojem zvolený českým zákonodárcem za vhodnější z hlediska právní jistoty. V současné době již je platná nová směrnice 2011/87/EU o právech spotřebitelů (o ní bude ještě pojednáno níže), která obsahuje opět jiná pojmy, tentokrát "služby související s rekreační činností". Rekreací se rozumí dle slovníku cizích slov: "*oddech, zotavující odpočinek, osvěžení nebo organizovaná zotavená.*"[11] Objevily se nám tedy již tři pojmy, které teoreticky směřují ke stejnému výsledku. Přesná interpretace těchto pojmů ovšem nebude dle mého názoru nejdůležitější. Hlavní kritérium, které zůstává takřka stejné ve všech třech zněních (OZ, "stará" spotřebitelská směrnice o distančních smlouvách, "nová" spotřebitelská směrnice), je skutečnost, že podnikatel poskytuje plnění **v určitém termínu**. Nová spotřebitelská směrnice se k důvodu zavedení této výjimky navíc vyjadřuje výslovně v bodě 49 svého odůvodnění: "*Uplatňování práva odstoupit od smlouvy by mohlo být nevhodné také v případě určitých služeb, u nichž je na základě uzavření smlouvy vyhrazena **určitá kapacita**, u které by obchodník v případě uplatnění práva odstoupit od smlouvy mohl mít problémy s jejím naplněním.*" Zde tedy můžeme dle mého názoru nalézt druhé hlavní kritérium. Určitý termín plnění a kapacitní omezení jsou kritéria, která staví podnikatele do nevýhodné a slabší pozice a bylo by nepřiměřené přenášet riziko ztráty v případě odstoupení spotřebitele od smlouvy na jeho bedra. Podle mého názoru školení nebo kurzy pod tuto zákonnou výjimku spadají, ať už je naše interpretace využití volného času jakákoliv. Z toho důvodu u nich není možné aplikovat speciální úpravu distančních smluv a nevztahuje se na tyto případy ani 14ti denní lhůta k odstoupení od smlouvy.

Lze tedy říci, že většina obchodních podmínek (podmínky prvního typu)[12], na které jsem při svém průzkumu narazil skutečně speciální úpravu distančních smluv nereflektuje. Je ovšem otázkou, do jaké míry je to způsobeno podrobnou znalostí spotřebitelského práva nebo naopak neznalostí. Přiklonit se k jedné nebo druhé variantě by bylo neférové, ale ve prospěch druhé varianty hraje fakt, že jsem narazil i na obchodní podmínky (druhého typu)[13], které přes svoji zdánlivou důkladnost obsahují pojmovou nepřesnost, čímž v podstatě velmi štedře nad rámec zákona konstituují spotřebiteli, který si u nich objedná kurz nebo školení, 14ti denní lhůtu na odstoupení, která počíná běžet uzavřením smlouvy. Takže v případě, že si spotřebitel objedná u těchto podnikatelů distančním způsobem kurz nebo školení nejméně 14 dní před jeho konáním, může do okamžiku konání odstoupit bez jakékoliv sankce. Je otázkou, zda to bylo záměrem těchto poskytovatelů[14] školení a kurzů, nicméně v souladu s jednostrannou kogentností spotřebitelských ustanovení a zásadou výkladu "ve prospěch spotřebitele" (§ 55 odst. 1 a 3 OZ) jim to rozhodně nelze mít za zlé.

Závěr

Spotřebitelé by si tedy měli být vědomi, že nejsou vždy a za každých okolností vybaveni právní výhodou plynoucí z jejich slabšího postavení, ale měli by naopak vstupovat do právních vztahů vždy obezřetně a s rozmyslem. Postup "koupím a potom 14 dní promyslím" neplatí vždy. V rámci ochrany spotřebitele je totiž třeba chránit i podnikatele. Otázkou z druhého pohledu zůstává, zda kreativita

právní praxe podnikatelského sektoru bude někdy využívat zákonné výjimky "smluv o využití volného času" ve svůj prospěch proti spotřebitelům.

Bonus: Jak se s problematikou vypořádá NOZ?

S příchodem již platného a pravděpodobně za několik měsíců účinného občanského zákoníku dojde k několika změnám. Předně je třeba říci, že nový občanský zákoník již bude vycházet z ustanovení nové "spotřebitelské" směrnice 2011/83/EU o právech spotřebitelů, která sjednocuje dvě současné směrnice (viz důvod směrnice bod 1 a 2) a požaduje přijetí harmonizujících právních předpisů nejpozději 13. prosince 2013 s tím, že účinné musí být k 13. červnu 2014.

Co se týče obecně služeb, konečně se dočkáme správné a logické úpravy, kdy lhůta v případě služeb začne běžet okamžikem uzavření smlouvy.[15] Další změnou bude, že lhůta k odstoupení bude nově procesněprávní.[16] Podnikatelů poskytujících kurzy a školení se ovšem tyto změny nijak nedotknou, protože výjimky, mezi které patří i výše komentovaná "volnočasová", zůstanou zachovány i v nové právní úpravě, nicméně tentokrát systematicky odlišně. Dnes totiž § 54 OZ vylučuje celkově aplikaci úpravy distančních smluv. Nově v NOZ bude § 1837 u těchto výjimek vylučovat pouze právo na odstoupení, ovšem jinak se úprava distančních smluv aplikuje. V tomto ohledu to tedy bude pro podnikatele poskytující kurzy nebo školení nově znamenat zákonnou informační povinnost a další povinnosti v souladu s úpravou distančních smluv, na které by měli pamatovat i při tvorbě obchodních podmínek.[17]

Jan Scheuer,
student 3. ročníku PrF MU

[1] čl. 1 Listiny základních práv a svobod

[2] Dnešní terminologií zákona "dodavatele". Já budu i nadále, ač právně nepřesně, používat pojem "podnikatel".

[3] V poslední době bylo reakcí zákonodárce na obcházení ustanovení o ochraně spotřebitele novela č. [170/2012](#) Sb.

[4] Smlouvy uzavírané pomocí prostředků komunikace na dálku. § 53-54 zák. č. [40/1964](#) Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "OZ")

[5] Například [zde](#) nebo [zde](#). Storno podmínky jsou tvořeny podle standardního vzorce "s čím větším předstihem je odstoupeno od smlouvy, tím menší (případně žádné) je odstupné".

[6] Například [zde](#) a možná překvapivě i [zde](#).

[7] § 53 odst. 7 OZ

[8] Srovnej Občanský zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxi. ISBN 9788074001086. S. 491

[9] Hlavně § 55 OZ

[10] Důvodová zpráva k sněmovnímu tisku č. 465/0 (volební období 1998-2002). Dostupné online: www.psp.cz

[11] PETRÁČKOVÁ, Věra a Jiří KRAUS. Akademický slovník cizích slov: [A-Ž]. Vyd. 1. Praha:

Academia, 1998, 834 s. ISBN 8020006079.

[12] Viz poznámka pod čarou č. 5

[13] Viz poznámka pod čarou č. 6

[14] A proti tomuto závěru hraje fakt, že v [tomto](#) případě je přímo odkazováno na § 53 odst. 7 OZ, ovšem obchodní podmínky obsahují jinou formulaci než zákon a zakládají tak spotřebiteli právo nad rámec zákona.

[15] § 1829 zák. č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník (dále jen "NOZ")

[16] § 1818 NOZ

[17] § 1820-1827 NOZ

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)
- [Nejvyšší soud a forma smlouvy o smlouvě budoucí: krok zpět v ochraně právní jistoty?](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Spoluvlastnictví a správa společné věci](#)